

Bilaga – Definition av specialistpsykiatri

Inledning

En central del i arbetet med att ta fram en utvecklingsplan för specialistpsykiatri i Region Värmland är att definiera vad specialistpsykiatrisk vård är. Utan en gemensam definition riskerar ansvarsfördelningen mellan primärvård, psykiatri, somatisk vård och kommunala insatser att bli otydlig. Det påverkar tillgänglighet, patientsäkerhet och resursfördelning.

Bakgrund

Det finns både nationellt och internationellt flera försök att definiera specialistpsykiatri. Dessa utgår ofta från diagnoser eller organisatoriska nivåer, men få fångar hela uppdraget. En diagnos är sällan tillräcklig för att avgöra vårdnivå. Två patienter med samma diagnos kan ha helt olika behov beroende på svårighetsgrad, funktionsnivå och samsjuklighet - vilket framgår av nationella vård- och insatsprogram.

En otydlig definition av specialistpsykiatrins uppdrag leder till en otydlig rollfördelning mellan de aktörer som är involverade i patienternas vård. Det gäller primärvård, specialistpsykiatri samt regionala och kommunala verksamheter. Konsekvenserna blir bland annat långa väntetider, undanträngning av de svårast sjuka patienterna, felaktiga remitteringar, bristande övergångar mellan vårdformer, hög arbetsbelastning, ojämlig vård och en fragmenterad vård för patienterna.

I svensk rätt finns ingen direkt definition av specialistpsykiatri. Däremot finns en juridisk kärna genom lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård (LPT), där rekvisitet allvarlig psykisk störning används. För tvångsvård krävs att:

- patienten lider av en allvarlig psykisk störning
- patienten har ett oundgängligt behov av psykiatrisk slutenvård
- patienten motsätter sig vård eller har ett tillstånd som innebär att hen saknar beslutsförmåga

Begreppet allvarlig psykisk störning definieras inte uttömmande i lagtext men utvecklas i förarbetena. Psykoser utgör kärnområdet tillsammans med vissa andra svåra psykiska tillstånd (Prop. 1990/91:58 s. 86 ff. och 178 ff.). Tvångsvårdslagstiftningen definierar dock endast en del av specialistpsykiatrins uppdrag. Specialistpsykiatrien omfattar även patienter med frivilligt vårdbehov, där tillståndets svårighetsgrad, komplexitet eller behov av specialiserad kompetens motiverar insatser på specialistnivå.

I Region Värmland har det återkommande funnits svårigheter i gränsdragningen mellan primärvård och specialistpsykiatri. I så kallade skavgrupper har man arbetat med rutiner för dessa övergångar, till exempel överenskommelsen mellan vuxenpsykiatri och primärvården (RUT-28603-v.2.0, Samarbete mellan psykiatri och allmänmedicin vid psykisk ohälsa hos vuxna)

Syftet är att tydliggöra ansvar och underlätta samverkan. Trots detta finns fortfarande utrymme för tolkning, särskilt när det gäller patienter med enbart neuropsykiatriska diagnoser, där lindrigare tillstånd ofta hänvisas till specialistpsykiatri.

Utifrån detta har följande definition av specialistpsykiatri i Region Värmland arbetats fram.

Definition av specialistpsykiatri

Specialistpsykiatri är den del av hälso- och sjukvården som ansvarar för bedömning, utredning, behandling och uppföljning av personer med psykiatriska tillstånd där behovet kräver specialistpsykiatrisk kompetens.

Specialistpsykiatrisk vård ges när patientens behov kännetecknas av följande:

- **Högt kompetensbehov** – utredning, behandling eller uppföljning kräver specialistpsykiatrisk kompetens eller särskilda behandlingsmetoder.
- **Hög svårighetsgrad** – tillståndet medför ett omfattande psykiskt lidande, betydande funktionsnedsättning eller förhöjd risk för allvarliga konsekvenser för patientens hälsa eller säkerhet.
- **Hög komplexitet** – patientens vårdbehov påverkas av flera samverkande faktorer, såsom samsjuklighet, återkommande vårdbehov, omfattande funktionsnedsättning eller behov av samordnade insatser från flera aktörer.

Specialistpsykiatrins uppdrag

Specialistpsykiatri erbjuder bedömning, utredning, behandling, omvårdnad, rehabiliterande och habiliterande* insatser samt uppföljning utifrån patientens behov. Vården omfattar både akuta och icke-akuta tillstånd och ges inom såväl öppenvård som heldygnsvård.

Vården bedrivs i multiprofessionella team och utformas utifrån patientens behov, förutsättningar och vårdens mål. Specialistpsykiatri samverkar med patient, närstående och andra aktörer när det behövs för att skapa sammanhållna vårdinsatser.

Specialistpsykiatri utgör Region Värmlands expertfunktion inom psykiatriska tillstånd och bidrar vid behov med specialistkunskap till andra verksamheter inom hälso- och sjukvården samt till kommuner och andra samverkansparter.

Specialistpsykiatrins mål

Målet med specialistpsykiatrisk vård är tillfrisknande eller varaktig symtomfrihet samt att bidra till rehabilitering och bästa möjliga psykiska hälsa. Vården ska bidra till minskade symtom, förbättrad funktionsförmåga och ökad livskvalitet.

**Gäller barn- och ungdomspsykiatri (BUP).*